

UDK 783.2:281.961(450.361.11)

Danica Petrović
BeogradDUHOVNA MUZIKA U SRPSKOJ CRKVENOJ
OPŠTINI U TRSTU

Srpska muzika XVIII i prvih decenija XIX veka, sticajem istorijskih okolnosti vezuje se pre svega za Srbe u austrijskoj monarhiji. Posle poraza Austrije u ratovima sa Turskom krajem XVII i tridesetih godina XVIII veka, Srbi, koji su aktivno učestovali u borbama na austrijskoj strani, morali su da napuste svoja vekovna ognjišta i da spas i zaklon potraže u severnoj monarhiji. Prvu organizovanu seobu predvodio je pečki patrijarh Arsenije I Černojević (1690), dok je drugo veliko iseljavanje vodio takodje pečki patrijarh, Arsenije IV Šakabenta (1737). Među iseljenicima su bili monasi, sveštenstvo — jedina tadašnja inteligencija — i narod. Nosili su na volovskim kolima svakodnevne potrepštine, ali i nešto za njih mnogo važnije: mošti svetitelja, ikone, rukopisne i stare štampane liturgijske knjige, delove manastirskih riznica, a u svesti vekovima negovano usmeno predanje — narodnu poeziju, svetovno i liturgijsko pevanje. Bili su to materijalni dokazi njihovog istorijskog trajanja, pradedovske vere pravoslavne i nacionalne svesti, koja im je pomogla da u novoj sredini ne zaborave ko su i odakle su. Čini se da su Srbi iseljenici veoma brzo, iako ne lako, u novoj domovini stekli određena materijalna dobra, izgradili crkve u gradovima (Sentandreji, Komoranu, Pešti, Beču, Sremskim Karlovcima, Novom Sadu, Trstu, Rijeci, Karlovcu, Petrinji), razvijali školstvo prvo u fruškogorskim, slavonskim i dalmatinskim manastirima, a potom u gradovima i selima.

Ovo su samo osnovne crte prilika u kojima se na širokom prostranstvu Karlovačke mitropolije, pod čijom jurisdikcijom su bili svi pravoslavni narodi u austrijskoj monarhiji, razvijala srpska umetnost tokom XVIII veka. Na temeljima stare umetnosti vizantijskih osnova, preuzete iz bogatih riznica srpskih srednjovekovnih manastira i narodnog pamćenja, pod različitim uticajima — rusko-ukrajinski, zapadnoevropski, novogrčki, italo-kritski — razvijala se nova srpska književnost, graditeljstvo, slikarstvo, grafika, štamparstvo, muzika, teatar.

U ovde izloženim okvirima moramo posmatrati i kulturnu delatnost, malobrojnog ali istorijski istaknutog srpskog pravoslavnog obščestva u Trstu. Trščanski Srbi su se iz Dalmacije, Bosne i Hercegovine doselili u prvoj polovini XVIII veka, kada je Trst kao slobodna luka, postao značajan trgovački centar na Jadranu. Njihova prava su utvrđena već 1748. godine, za vreme carice Marije Terezije, a potvrđena su 1772, i 1793. godine.¹ [sl. 1] O istoriji, životu i usponu Srba u Trstu napisano je više istorijskih

¹ Ova Установлѣнія и правила štampana su u Kraljevskoj univerzitetској štampariji u Budimu 1798. godine.

УСТАНОВЛЕНІЯ И ПРАВА Нацие и Братства Ілліріческаго утверждена у Градѣ и пристанищѣ слободномъ Т р і е с т ѣ.

Нациа Ілліріческа иповѣдающа догмати и ѡбрѣде церкви восточне, не ѹніатики съ римскою; кою ѡ части изъ Держава Оттоманки Босне, и ѡ части, изъ Венеціанки, Далмаціе, имала є благополучіе преблжитие у ѡбай Градѣ, и пристанище слободно Триеста иоште ѡ года 1748, юхраняюще виегда воспоминаніе, съ дѣхомъ постоиннымъ благодарности, къ вѣховнѣйшымъ благодѣлїямъ, съ коима даже ѡ года 1751, Нїево Царско Величество Імператрица Кралица славе, и безсмертне памѣти Марїа Терезїа возхотѣла є ю

А 2   Ѧтмѣн-

1 Uputstva i pravila Srpskog Obščestva u Trstu iz 1784. godine. Štampana u Budimu 1798. godine

studija.² Sačuvani materijalni dokazi o duhovnim i kulturnim stremljenjima tršćanskih Srba — pre svega arhitektura i dela likovne umetnosti — našli su svoje zasluženno mesto u studijama Marise Bianco Fiorini i Dejana Medakovića u dve novije monografije o ovoj maloj, ali značajnoj južnoslovenskoj zajednici na Apeninskom poluostrvu.³

Kulturno-prosvetna angažovanja tršćanskih Srba i činjenica da je u Trstu osnovan jedan od prvih srpskih horova, bio je povod da se zainteresujemo za muzički život naj-zapadnije srpske naseobine.⁴ Ovom prilikom ćemo se prvenstveno zadržati na muzikali-jama, kojima su se koristile horovođe i kompozitori u Trstu, a sačuvane su u biblioteci ove crkvene opštine.⁵

Višeglasno horsko pevanje bilo je strano vizantijsko-pravoslavnoj crkvenoj praksi mnogo duže nego što je to bio slučaj sa zapadnom, latinskom crkvom, koja je pošla od istih osnova. U ruskoj crkvi višeglasno pevanje se uvodi od polovine XVII veka, dok se u srpskim izvorima službe praćene višeglasnim pevanjem pominju tek tridesetih godi-na XIX veka: u Sremskim Karlovcima (1834), Pančevu (1838), Kotoru (1839).⁶ Za-nimljivo je međutim da carigradski patrijarh Antim u svojoj poslanici, upućenoj srpskom patrijarhu Josifu Rajačiću protiv uvođenja višeglasnog pevanja u bogoslužje-nje, a sa zahtevom da se “vaspostavi otečeska grečeska muzika” (1846), pominje sa-mo dve srpske crkvene opštine — *bečku i tršćansku*.⁷ Logično je pretpostaviti da su o zbivanjima u Trstu i Beču Carigradsku patrijaršiju izveštavali upravo grčki građani iz Trsta i Beča, koji su decenijama bili u zavadi sa Srbima, između ostalog i oko jezika i pojanja u crkvi. Da su slične promene zahvatile i druge srpske crkve u gornjokarlovač-koj eparhiji svedoči pismo episkopa Evgenija Jovanovića iz 1847. godine, u kome se pominje da u ovoj eparhiji pored Trsta, horove u crkvama imaju i Petrinja i Karlovac.⁸ Dirigenti ovih horova bili su u početku muzički obrazovani stranci. Neki od njih su po-kušavali i da pišu muziku za svoje horove. Takvi su bili B. Randhartinger i G. Preyer u Beču,⁹ Weiss pl. Bärenfels u Petrinji,¹⁰ otac i sin Sinico u Trstu.¹¹ Bez obzira na možda nevelike umetničke vrednosti, njihove horske crkvene kompozicije zaslužuju svakako

² Н. Дучић, *О српској ошштини у Трсту*, Гласник Српског Ученог Друштва, XXVI, Београд 1869, 5; М. Костић, *Српско шрџовачко насеље у Трсту XVII века*, Истори-ски часопис, V, Београд 1955, 168; М. А. Purković, *Istorija Srpske pravoslavne opš-tine u Trstu*, Trst 1960; Д. Медаковић, Ђ. Милошевић, *Лешојис Срба у Трсту*, Бео-град 1987.

³ G. Milosевич-Marisa Bianco Fiorin, *I Serbi a Trieste*. Udine 1978; Д. Медаковић, *Црква Св. Спиргона, Реч о шрџљу*, у: *Лешојис Срба у Трсту*, 82—129.

⁴ Помоћ нам је пружила Републичка заједница науке Србије која је финансирала наша истраживања 1988. године. Том приликом детаљно смо прегледали богату библиотеку, док је рад на архив-ској гради одложен до дефинитивног сређивања овог архива на чему раде сарадници Архива Србије из Београда.

⁵ Kulturno-prosvetna delatnost tršćanskih Srba u okviru Karlovačke mitropolije tokom XVIII i u prvoj polovini XIX veka biće tema posebnog rada u kome ćemo se koristiti arhivskom do-kumentacijom prikupljenom u Sremskim Karlovcima, Zadru i Petrinji. Za to su nam potreb-na dopunska istraživanja u Trstu.

⁶ Д. Петровић, *Карловачко појање и дело Корнелија Шанковића*, у: *Корнелије Шанковић и његово доба*, Српска академија наука и уметности, Научни скупови књ. XXIV, Одељење ликовне и музичке уметности књ. 1, Београд 1985, 137—146.

⁷ D. Petrović, Počeci višeglasja u srpskoj crkvenoj muzici, Muzikološki zbornik, XVII/2, Ljub-ljana 1981, 111—122.

⁸ Arhiv SANU, Sremski Karlovci, MP-A 585/1847. godina.

⁹ Benedikt Randhartinger (1802—1893), Gottfried Preyer (1807—1901), upor. R. Flotzinger und G. Gruber, *Musikgeschichte Österreichs*, Band II, Graz 1979, 239; *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, ed. S. Sadie 15, London 1980, 582.

posebnu pažnju i uz radove Nikole Đurkovića u Pančevu, Aleksandra Morfidisa u Novom Sadu,¹² predstavljaju uvod u srpski muzički romantizam i stvaralaštvo Kornelija Stankovića.

Članovi viđenih srpskih porodica u Trstu bili su redovni posetioци pozorišta i opere, organizovali su i posećivali balove u svojim raskošnim palatama, jednom rečju u svemu su prihvatili i podražavali način života zapadnoevropskog građanstva. Zato nije čudno što su i na bogoslužjenjima u svojoj crkvi želeli da čuju neku novu, snažniju muziku, umesto pojanja jednog ili dvojice crkvenih pojaca. Vremena kada je u manastirskim osamama jednoglasna muzika stvarana bila su im daleka i nepoznata, pa im samim tim i jezik takve umetnosti nije bio dovoljno blizak. Ipak, pojci su ostali cenjeni i nezamenljivi na mnogim službama i tada, kao i danas. Crkvena opština ih je plaćala i dovodila iz Karlovačke mitropolije, gornjokarlovačke i dalmatinske eparhije, a hor je pored njih, svojim učešćem trebalo da uveliča nedeljne liturgije i velika praznična bogoslužjenja.

Verovatno prvi dirigent hora i autor tršćanske pravoslavne liturgije bio je italijanski muzičar Francesco Sinico (1810—1865). Liturgiju za mešoviti hor je napisao decembra 1840. godine. [sl. 2] Delo je posvetio predsedniku Srpske crkvene opštine Đorđu Mekši (Giorgio Meksa), za koga u posveti kaže da je osnovao „naše“ (misli tršćansko) crkveno pojanje, koje zahvaljujući njihovoj međusobnoj saradnji „može da se pohvali takvom postojanošću i da se ostavi potomcima u zaveštanje“.¹³ Možda je baš ovaj ugledni pojак zaslužан i za izuzetno lepu pričasnu pesmu „Hvalite gospoda“, koju je Stevan Mokranjac ne samo zapisao kao *Trstensko Hvalite*, nego ju je i unео u svoju, danas već čuvenu Liturgiju za mešoviti hor.¹⁴ [sl. 3] Posvetu Mekši pisanu kićenim jezikom na italijanskom jeziku potpisao je: „Franco Sinico Maestro di Cappella, Trieste il 24 Decembre 1840“. Naslovna strana je ispisana krasnopisom, na crkvenoslovenskom jeziku: Торжественное Пѣніе Божественныя Литургій; четирегласно сочиненое Г.^{ом} франческомъ Синико, учителемъ пѣнія; поемъя же: Ј. Четковичемъ, Д. Мекше, Г. Трояновичемъ, Ц. Димитріевичемъ; А. Вукасовичемъ, П. Четковичемъ, Х. Гъурковичемъ,¹⁵ Ј. Јанковичемъ. Iz ovoga vidimo da su sve

¹⁰ Упор. D. Stefanović, *Kuhač i Srbi*, u: *Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog u povodu 150. obljetnice rođenja Franje Ksavera Kuhača (1834—1911)*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Razred za muzičku umjetnost, Zagreb 1984, 290; D. Petrović, *Franjo Kuhač i stara muzika pravoslavne crkve*, Anali zavoda za znanstveni rad JAZU u Osijeku, 4, Osijek 1985, 93—104.

¹¹ Упор. текст Đ. Miloševićа u knjizi, *Лешоуис Срба у Трсџу*, 50—54; Д. Михалек, *Франческо Синико — композитор српске литургије (1840)*, Свеске Матице српске, Грађа и прилози за културну и друштвену историју, Нови Сад 1987, 53—57.

¹² Упор. М. Томандл, *Споменица Панчевачкој српској црквеној певачкој друштва*, Панчево 1938, 85; Stana Đurić-Klajn, *Prethodnici Kornelija Stankovića*, u: *Historijski razvoj muzičke kulture u Jugoslaviji*, Zagreb 1962, 582—584; Д. Петровић, *Карловачко појање и дело Корнелија Станковића*, 141, 143.

¹³ Xerox kopiju Liturgije F. Sinica sa posvetom Đ. Mekši ljubazno je poklonio Biblioteci Muzikološkog instituta SANU gospodin Đorđe Milošević prilikom svog boravka u Beogradu decembra 1987. godine.

¹⁴ Упор. Стеван Ст. Мокрањац, *Православно српско народно црквено појање — Ойшће појање*, ред. К. П. Манојловић, Београд 1935, 314—315; Исти, *Божественная Служба по Српском народном напеву*, фототипско издање рукописа, Београд 1964, 28—32.

¹⁵ Име Nikole Đurkovića (Trst 1812 — Osijek 1875) našli smo u popisu posebno istaknutih učenika srpske škole u Trstu: LIBRO DE ONORE. I seguenti Allievi nella Scuola Greco-Illirica... Trieste li 3/15 Settembre 1825. Allievi della Classe terza: Giorgio Prevetto, Nicolo Circovich, Nicolo Giurcovich, Vladimiro Circovich, Nicolo Petricevich. Ne signiran dokument se nalazi u Biblioteci Srpske crkvene opštine u Trstu.

ХВАЛИТЕ ГЛАГОЛЪ Х

Adagio ma non troppo

ХВА - ЛИ - - - - -

- - - - - ТЕ,

ХВА

- - - - - ЛИ

- - - - - ТЕ ГЛА

- - - - - ГО

- - - - - ГО

- 3 Pričasná pesma "Hvalite Gospoda": a) melizmatičan napev I glasa;
b) skraćen napev. St. St. Mokranjac *Opšte pojanje*, 310, 314

Трстенско Хвалѣте

Adagio ma non troppo

ХВА - ЛІ - ТЕ,

ХВА - ЛІ - ТЕ ГО -

СПО - ДА ХВА - ЛІ - ТЕ

ХВА - ЛІ - ТЕ ГО - СПО - ДА СЯ НИ - БІ СЯ ѿ - ГѢ ВО ВѢ -

ШНИХЪ. ТЕ - БѢ ПО - ДО - БА - ЕТЪ

ТЕ - БѢ ПО - ДО - БА - ЕТЪ,

ТЕ - БѢ ПО - ДО - БА - ЕТЪ ПѢ

- СНЬ, ПѢ -

- ПѢ - СНЬ БО - ГЪ

ХВА - ЛІ - ТЕ ѿ - ГО ВО ВѢ - ШНИХЪ. ѿ - ЛІ -

ЛѢ - ТА, ѿ - ЛІ - ЛѢ - ТА.

glasove pevali muškarci, iako su u partituri obeleženi glasovi: Soprani, Tenori, Alt, Bassi. U pojedinim kraćim horskim deonicama Sinikove Liturgije (odgovori na jektenija) naslućuju se tradicionalne crkvene melodije. Razvijene horske numere su pisane slobodno sa pokušajima polifonog vođenja glasova, ali nismo uočili da se kompozitor koristio crkvenim napevima.

Na mestu dirigenta hora Francesca Sinica je nasledio njegov sin Giuseppe. Uvid u arhivsku građu Hora svakako bi otkrio tačne datume i uslove pod kojima se ova smena odvijala. Giuseppe Sinico je takođe pripremao kompozicije za potrebe hora. On je napisao nekoliko Liturgija, koje se i danas nalaze u materijalima „na horu“ u crkvi. Njegove liturgije su najčešće bile kompilacija numera ruskih autora, pre svega Dimitrija Bortnjanskog, i pojedinih slobodno komponovanih deonica. Uvid u muzikalije koje se nalaze u Biblioteci Srpske pravoslavne opštine u Trstu otkrio je i postupak u radu G. Sinica.

U Biblioteci se nalazi dvadeset horskih partitura ruske crkvene muzike. Dve su rukopisne, a ostale su štampane u Petrogradu u periodu od 1815. do 1869. godine. Sve su to knjige pisane i štampane za potrebe Dvorske pevačke kapele u Petrogradu, u vreme kada su direktori i učitelji pevanja u ovoj kapeli bili: Maksim Berezovski, Dimitrije Bortnjanski, Petar Turčaninov, Aleksej Lvov, Nikolaj Bahmetev. U zbornicima se nalaze uglavnom njihove kompozicije, pored dela Baldassare Galuppija i gotovo nepoznatog Feodora Makarova (vidi prilog). Kako su ove notne knjige dospele u Trst otkriće svakako arhivska dokumenta. Trščanski građani su sa Petrogradom imali prisne, pa čak i rođачke veze. Zato je logično da su na toj strani potražili materijal za svoju novoosnovanu pevačku družinu.

U ovoj notnoj zbirci nalaze se jednoglasni zapisi ruskog crkvenog pevanja, crkvene kompozicije i duhovni koncerti za različite horske sastave: četvoroglasni i petoglasni mešoviti hor, troglasni ženski i troglasni muški hor, dva muška glasa, dva mešovita hora. Pojedine knjige kao da i nisu korišćene dok se na pojedinima uočavaju tragovi upotrebe. Ovim knjigama koristili su se uglavnom otac i sin Sinico. U jednoj od njih našli smo pismo upućeno Sign. F. Sinicu, Maestru di Musica, „con un libro J.P.R.M.“ u kome mu nepoznati autor pisma (možda iz kruga izdavača — Julie Sumogloff Pahlen) objašnjava kako se mogu skratiti dve kompozicije. U rukopisnoj partituri (B 791) našli smo i ubačen list papira, pisan istom rukom kao i partitura, na kome se nalazi objašnjenje kako „Простое пѣніе сортируется: Первой Дискантъ поетъ терцію; съ нимъ долженъ пѣтъ второй Алтъ въ октаву; а если будетъ теноръ то и онъ съ нимъ такъ ош можетъ пѣтъ. — Первый Алтъ поюший квинту можетъ пѣтъ со вторымъ теноромъ; съ теноромъ поетъ второй дискантъ, басу въ октаву. Басъ же поетъ свой нотъ въ особенности“. Ovo je ustvari objašnjenje kako treba izvoditi one kompozicije koje su štampane samo kao jednoglasni zapisi ili za jedan glas uz pratnju klavira. Uz pomoć nama nepoznatih ruskih muzičara Italijani, Franco i Giuseppe Sinico su studirali i upoznavali rusku crkvenu muziku. Tragovi na koje smo naišli u ovim partiturama otkrivaju način kako su nastajale mnogobrojne Liturgije koje je Giuseppe Sinico pisao za trščanski hor. Na štampanim partiturama smo uočili njegove rukopisne intervencije. U pojedinim kompozicijama latinicom, italijanskom ortografijom, dopisivao je izgovor teksta. Bile su to one numere koje je on kasnije prerađivao u svojim Liturgijama i izvodio ih sa horom u crkvi sv. Spiridona u Trstu. Najviše je tu kompozicija D. Bortnjanskog, a samo po jedna ili dve kompozicije Galuppija, Makarova, Turčaninova, Lvova. Ovako nastale kompozicije G. Sinica, pre svega više različitih Liturgija, niti su sabrane, niti su do sada našle mesto u našoj muzičkoj istoriji. Jedna od njih nalazi se u nototeci Prvog beogradskog pevačkog društva. Njena naslovna strana glasi: „Al suo nobile Amico ed Allievo Signor Cristoforo Scuglievich. Li-

turgia Solenne della Chiesa Serba di S. Spiridione in Trieste. Composta da Giuseppe Sinico con Musica propria e dei Maestri Bortianskago ed Llvova". Prepis je sačinio Carlo Schmidl 6. 10. 1879. godine.¹⁶ Većina numera u ovoj Liturgiji su prerađene kompozicije Bortnjanskog, samo je pet Lvova, a šesnaest numera su tvorenija samog G. Sinica.

Koliko je rad oca i sina Sinico značio u našoj muzici XIX veka svedoči i rasprostranjenost ovih kompozicija, koju samo delimično možemo da sagledamo. Isidor Bajić je jednu kompoziciju Francesca Sinica objavio u „Srpskoj muzičkoj biblioteci”.¹⁷ Njegove crkvene kompozicije nalaze se u Arhivama Pančevačkog crkvenog pevačkog društva (osnovanog 1838) i Prvog beogradskog pevačkog društva (1858), a za note su im se obraćali iz Srpsko-crkvene pevačke zadruge iz Zemuna.¹⁸ Jedan prepis „Sini-kine liturgije za muški zbor” Branka Racana iz Sarajeva (18. I. 1905) nalazi se u Muzikološkom institutu u Beogradu. Verovatno bi se kompozicije Francesca i Giuseppa Sinica mogle naći i u arhivama nekih drugih pevačkih družina, koje su imale sreću da svoje nototeke sačuvaju.

Сербске народне новине su već 1840. godine u Pešti izveštavale, kako se po ugledu na „Trijestansko” i u Kotoru i u Dubrovniku „pjenije po notama uvodi”,¹⁹ a oktobra 1842. godine Пештанско-будимский скоротеча je doneo putopisne beleške A. Radovića, koji je na putu za Milano posetio Trst, gde se, kako u posebnoj napomeni ističe: „Наслаждавао благогласіемъ изрядногъ краснопѣнія Трстанскогъ у Неделю 21-гъ Авг. Заиста и достойно се называ краснопѣніе. Господа Трстанцы имаду петъ до шестъ фелій пѣнія, дакле добро з и уредѣно”.²⁰ Karlovački građani, u neposrednom kontaktu sa dobrostojećim trščanskim trgovcima takođe su pomagali uvođenje horskog pevanja prvo oko 1840, a potom osnivanjem posebnog fonda 1861. godine.²¹

Naizgled mala srpska crkvena opština u Trstu, prostorno udaljena od centara nacionalne kulture, zadržala je svoja nacionalna obeležja i postala uzor i uporište za uvođenje potpuno nove muzičke prakse — horskog pevanja i ruskog repertoara — pre svega među Srbima u Dalmaciji i Hrvatskoj, ispisujući tako deo poglavlja srpske muzičke istorije predkornelijevoг vremena.

Srbi u Trstu, trgovci i moreplovci, kao da su sa udaljenih geografskih širina — u susretima sa ljudima na drugim kontinentima, okruženi zapadnoevropskim narodima, ali i veoma brojnim Slovencima i Hrvatima u Trstu — već sagledali istorijsku distancu. Starajući se o tradiciji, kulturi, prosveti, umetnosti, mislili su kako o svojoj, tako i o južnoslovenskoj budućnosti uopšte.

¹⁶ Christoforo-Risto Škuljević, član poznate, bogate trščanske porodice, čija se palata nalazi na trgu Venezia br. 1, bio je ljubitelj umetnosti i veliki darodavac crkve Sv. Spiridona u Trstu; upor. *Лешойис Срба у Трсту*, 100, 102, sl. 32, 33.

¹⁷ Ф. Синико, *Боже во имја Швоје*, Српска музичка библиотека, ур. Исидор Бајић, II, 6—7, Нови Сад 1904.

¹⁸ Архив Српске црквене општине у Трсту, I F. 1/1, 40, 44, 48, 50, 62.

¹⁹ Сербске народне новине, 28. новембар 1840, упор. Б., *Црквено ношно певање у Трсту, Боци Кошорској и Дубровнику*, Музички гласник 1, Београд 1922, 7.

²⁰ Пештанско-будимский скоротеча, год. I, бр. 21, Пешта 10. IX. 1842, 131.

²¹ *О појању и певању у „Србско-далмашинском маџазину”, Зборник о Србима у Хрватској I*, Одбор за проучавање Срба у Хрватској, Српска академија наука и уметности, Београд, 1989, 199—209.

IMENA KOMPOZITORA ČIJA SE DELA NALAZE U POPISANIM IZDANJIMA

1. Baldassare GALUPPI (Burano kod Venecije 1706 — Venecija 1785). Italijanski kompozitor i čembalista. Kao muzičar je radio u Firenci, Londonu, Veneciji. Na poziv carice Katarine II boravi u Rusiji od 1765 — 1768. godine kao izvođač i učitelj muzike. Pored opera i instrumentalnih dela, napisao je i niz crkvenih horskih kompozicija. Prvi je dao model „duhovnog koncerta“, oblika paraliturgijskog pevanja u ruskoj crkvenoj praksi. Njegova dela za a cappella hor na crkvenoslovenske pravoslavne liturgijske tekstove danas su malo poznata.

Ruski kompozitori

2. Maksim Sozontovič BEREZOVSKI (Goluhov, Ukrajina 1745 — Petrograd 1777). Muziku je učio na Duhovnoj akademiji u Kijevu i u Petrogradu. Usavršavao se kod padre Martinija na Akademiji u Bolonji. Bio je pevač-tenor, član Pridvorne pevačke kapele i kompozitor. Jedan je od najznačajnijih ruskih kompozitora „duhovnih koncerata“, paraliturgijskih kompozicija italijanskog stila.

3. Dmitrij Stepanovič BORTNJANSKI (Goluhov, Ukrajina 1752 — Petrograd 1825). Kompoziciju je učio kod B. Galuppia u Petrogradu, a potom se usavršavao u Veneciji, Bolonji, Rimu i Napulju; neko vreme je boravio i u Nemačkoj. Godine 1796. postavljen je za rukovodioca dvorske kapele u Petrogradu. Bio je kompozitor, dirigent-pedagog, muzički organizator. Stvarao je pod uticajem italijanske muzike instrumentalna i vokalna dela. Napisao je mnogobrojne a cappella horske crkvene kompozicije, pre svega takozvane „duhovne koncerte“, za jedan i više horova. Njegova dela su bila na repertoaru prvih srpskih horova od tridesetih godina 19. veka, a i danas se izvode u okviru bogoslužjenja i koncertno.

4. Petar Ivanovič TURČANINOV (Kijev 1779 — Petrograd 1856), sveštenik i muzičar. Muziku je učio kod G. Sartija, a sam je kasnije bio učitelj pevanja u Pridvornoj kapeli u Petrogradu. Njegova ranija dela pripadaju italijanskom periodu u ruskoj muzici. Vremenom on se okreće izvornom ruskom crkvenom pevanju, koje harmonizuje za mešovite i muške horove. Time njegovo stvaralaštvo ulazi u period romantizma i takozvanog nemačkog uticaja na rusku muziku.

5. Aleksej Fjodorovič LVOV (Reval 1798 — Romanovo 1870), pukovnik ruske vojske, violinista i kompozitor. Muziku je učio kod nemačkih učitelja. Napisao je rusku himnu „Bože carja hrani“. Godine 1837. nasledio je svoga oca Fjodora Petroviča na mestu direktora Pridvorne pevačke kapele. Tu je unapredio pedagoški rad, uveo je strogu kontrolu repertoara; radio je na unificiranju pojanja, harmonizovao je crkvene napeve za četvoroglasni hor i zapisivao je jednoglasno pojanje u starim manastirskim obiteljima. Na zahtev cara Nikolaja I harmonizovao je pesme iz Trioda za četvoroglasni hor. Pokušao je da rusku i crkvenu muziku oslobodi od italijanskog uticaja.

6. Feodor MAKAROV (?). Malo poznat muzičar prve polovine XIX veka. Bio je član Pridvorne kapele u Petrogradu, a njegove malobrojne kompozicije su izvodjene i štampane uz dela Galuppia i Bortnjanskog.

7. Nikolaj Ivanovič BAHMETEV (Bahmetevka 1807 — 1891), kompozitor i violini-
sta, direktor Pridvorne pevačke kapele u Petrogradu (1861 — 1883). Autor je niza sa-
lonskih kompozicija, pre svega za violinu, kao i crkvenih horskih kompozicija. Priredio
je i objavio Obihod notnago cerkovnago pjenija (1869 — 79).

SUMMARY

The Serbs had been settling in Trieste as merchants and navigators from Bosnia and Dalmatia since the first half of the 17th century. As early as 1748, they were granted their status of this free town by the court of Vienna. Being members of the Orthodox Church, they remained under the jurisdiction of the Sremski Karlovci metropolitan church to which they were linked in matters ecclesiastical and educational. Although acclimatizing to the Western European bourgeois way of life of their time very soon, they were careful enough to keep their national and religious characteristics. They were one of the first Serbian parishes, under European and Russian influences, to replace the traditional unison church singing with choral part practice.

Music for the needs of the newly founded Serbian choir in Trieste was written by Francesco Sinico, an Italian musician and choir-master (1840). He was succeeded in the same post by his son Giuseppe Sinico, who composed masses (liturgies) and some songs for other church services in Trieste church on the basis of the works of Russian 18th-century composers. Thus, the library of the Serbian parish in Trieste was found to contain 20 volumes of choral scores (two of which are handwritten), mostly printed in St. Petersburg to be used by the Court Orchestra. Most of the compositions contained in these volumes are those written by D. Bortnyansky, in addition to those by Berezovsky, Galuppi, Bahmetev, Lvov, and Turchaninov.

The compositions by the Sinicos, father and son, as well as those by Russian composers, have become an integral part of the repertoire of other Serbian choirs founded in the 19th century ranging from Pančevo, Kotor, Zemun, Belgrade, throughout many small towns and villages, to Serbia itself, as well as to the Serbs settled in Austria.

On this account, the Serbian parish in Trieste acted as an important agent in the development of Serbian church music in the first half of the 19th century.